

Яке наше призначення у цьому світі?

Посібник для учня

*І побачив Бог усе, що вчинив.
І ото, вельми добре воно!*

Буття 1:31

www.kraynebo.com

Видавництво «Крайнебо»
Львів, Україна

УДК 27-242.5-277(07)
К 342

ЯКЕ НАШЕ ПРИЗНАЧЕННЯ У ЦЬОМУ СВІТІ?

ПОСІБНИК ДЛЯ УЧНЯ

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Усі права збережені. Відповідно до обмежень щодо авторських прав, жодну частину цього матеріалу не можна відтворювати в будь-який спосіб або зберігати будь-яким засобом без дозволу *Пресвітеріанської церкви Відкупителя (Redeemer Presbyterian Church 271 Madison Ave., Suite 1600 New York, NY 10016)*

www.kraynebo.com
Видавництво «Крайнебо»

Переклад українською мовою.
Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо»

Версія 1 – 1 серпня 2018 р.

ISBN 978-617-7601-36-3

© 2009 Тимоті Дж. Келлер
та Пресвітеріанська церква Відкупителя
© 2018 Видавництво «Крайнебо»

Яке наше призначення у цьому світі?

Зміст

Заняття 1	Створення	5
Заняття 2	Створення, праця і відпочинок	7
Заняття 3	Створення і культура	9
Заняття 4	Створення і подружнє життя	11
Заняття 5	Втрачений рай. Частина 1	13
Заняття 6	Втрачений рай. Частина 2	17
Заняття 7	Родина гріха, родина благодаті	19
Заняття 8	Покарання і благодать	21
Заняття 9	Відновлення творіння	23
Заняття 10	Місто людей, місто Бога	25
Заняття 11	Покликання Аврама	27
Заняття 12	Аврам і Лот	29
Заняття 13	Божа присяга	31
Заняття 14	Бог, Який бачить	33
Заняття 15	Наш завітний Бог	37
Заняття 16	Приятель Бога	39
Заняття 17	Покарання на Содом	43
Заняття 18	Ісаак та Ізмаїл	45
Заняття 19	Ісаак і його сини	49
Заняття 20	Яків і благословення	51
Заняття 21	Небесна брама	53
Заняття 22	Нова родина Якова	57
Заняття 23	Яків бореться з Богом	61
Заняття 24	Значення безкоштовної благодаті	65

Яке наше призначення у цьому світі?

Створення

Заняття 1 | Буття 1:1–2:3

ВСТУП

Надто просто читати перші розділи Книги Буття і цікавитися тільки сучасними питаннями: «Чи під час створення світу доба тривала 24 години?», «Як давно відбувалися ці події?», «Це історія чи міф?», «Як це узгоджується з сучасними поглядами науки та еволюції?» Це, безперечно, *важливі* запитання, і з Буття 1–11 ми можемо дізнатися певні факти, які їх стосуються. Однак ми не надто багато почерпнемо з тексту, якщо будемо запитувати те, на що цей текст не повинен був містити відповідь. Відверто кажучи, в Бутті йдеться про щось набагато глибинніше, ніж просто біологічне походження життя на Землі. Ця книга дає відповіді на запитання: «Що таке людина?», «Навіщо ми тут?», «Яке наше ставлення до природи та світу?». По суті, перший розділ Книги Буття не стільки дає відповіді на запитання, ЯК відбувалося створення світу, скільки говорить про те, ДЛЯ ЧОГО. І це, зрештою, значно важливіше.

Примітка: Цього тижня ми будемо вивчати і відкривати цю тему, але на наступному занятті більше зосередимося на обговоренні створення світу, еволюції і значення вислову «образ Божий».

- 1. Прочитайте Буття 1:1–3. (а) Земля була «пуста та порожня» (в. 2) до чи після того, як Бог почав творити (в. 1)? Чому це важливо? (Євреїв 11:3 допоможе відповісти на це запитання). (б) Що сказано у віршах 2–3 про «засіб», за допомогою якого Бог завжди творить?**
- 2. Швидко переглянувши перший розділ Книги Буття, Ви помітите, що текст містить багато повторів і закономірностей. (а) Які слова, фрази та ідеї повторюються найчастіше? (б) Яку ширшу закономірність у повтореннях простежуємо в описах перших шести днів? (Наприклад, яким чином четвертий, п'ятий і шостий дні підсумовують перший, другий і третій?)**

3. Подивіться на кожну визначену Вами повторювану структуру і дайте відповіді на запитання: Що саме ці повтори призначені навчити нас про (1) Бога, (2) світ і творіння? (Які «уроки» ми повинні вивчити з кожного повторення?)

4. Чим відрізняється створення людства від решти творіння? Який урок ми можемо вивчити з цього?

5. Прочитайте Івана 1:1–18 і Колосян 1:15–17. (а) Яким чином Івана 1 і Колосян 1 підтверджують те, про що ми вже дізналися з Буття 1? (б) Яким чином ці уривки глибше висвітлюють значення творіння?

Яке наше призначення у цьому світі?

Створення, праця і відпочинок

Заняття 2 | Буття 1:26–2:25

ВСТУП

Перші два розділи Книги Буття містять ґрунтовне вчення, яке стосується багатьох основоположних питань. Минулого разу ми розглянули початок першого розділу Книги Буття, основний фокус якого зосереджений на Богові та творінні. Тепер ми подивимося на кінець першого розділу і першу частину другого, а також зосередимося на темах створення, праці та відпочинку. А на наступному занятті будемо вивчати важливий аспект природи людини – «образ Божий», а також стать і рід.

- 1. Порівняйте Буття 1:1-26 і 2:4-25. (а) Чи зауважили Ви, як відрізняються певні деталі та послідовність створення між двома розділами? (б) Чи є відмінності стилю та літературної форми?**
- 2. Оскільки обидва описи подій або написав, або зібрав один і той же автор, очевидно, що вони сприймалися не як суперечливі, а як такі, що взаємно доповнюють одна одну. В чому, на Вашу думку, ці дві розповіді доповнюють одна одну?**
- 3. (а) Чому той факт, що Бог працював шість днів, а потім відпочивав, є важливим для нас (2:2)? (Тобто чому автор описує створення як семиденний тиждень?) (б) Про що ми можемо дізнатися з того факту, що Бог посадив сад (2:8)?**

4. Прочитайте Буття 2:8-25. (а) Назвіть усі людські потреби, які повністю задовольнялися в земному раю. (б) Що показує нам Боже рішення зробити працю частиною життя в раю (2:15)?
5. Прочитайте Вихід 20:8-11. (а) Які погляди на працю, що розходяться з біблійною точкою зору, домінують в наш час? (б) Які з них можуть бути привабливими для Вас? Як Ви можете боротися з цим?
6. Прочитайте Буття 1:31-2:3. Вислів «дотримання суботи» має для нас негативний відтінок, але це не стосується описаного випадку. (а) Про що йдеться в цьому уривку, коли сказано про Божий «відпочинок»? Прочитайте Вихід 23:10-11; Повторення Закону 15:1-11; Левит 25:8-17. (б) Як у своєму власному житті ми можемо покращити наслідування Божого прикладу відпочинку?
7. Прочитайте Євреїв 3:7-4:11 і Марка 2:23-3:6. (а) Про який глибший і повніший «відпочинок» іде мова в цих уривках? (б) Яким чином Ісус є ключем до поєднання цього глибшого відпочинку з нашим тижневим розпорядком відпочинку і роботи?

Яке наше призначення у цьому світі?

Створення і культура

Заняття 3 | Буття 1:26–2:25

- 1. Прочитайте Буття 1:26-28. (а) Яке значення має термін «образ» у контексті того, ким ми є? Як можна трактувати образ? (б) Як Колосян 1:15 і 3:5-10 висвітлює поняття «образ Божий»?**
- 2. Яке практичне значення має для нас той факт, що ми створені на образ Божий? Як би це мало вплинути на те, як ми ставимося до інших людей і до себе?**
- 3. Прочитайте Буття 1:28. Які є два основні накази в «описі наших обов'язків» у вірші 1:28? (а) Що кожен із них означає і (б) яким є практичне значення кожного з них?**
- 4. Яку подальшу інформацію ми дізнаємося з 2:8-20 щодо нашої роботи як засобу продовження Божої творчої праці в Бутті 1? (а) Що про нашу роботу говорить нам «садівництво»? (б) На що в нашій роботі вказує нам «називання тварин»?**
- 5. У світлі всього, що ми дізналися про працю в цьому уроці і на попередньому занятті, розробіть ряд основних принципів вибору роботи чи напрямку кар'єри.**

Яке наше призначення у цьому світі?

Створення і подружнє життя

Заняття 4 | Буття 1:26–2:25

ВСТУП

Історія створення охоплює всі основні аспекти нашої людської природи: (а) природний порядок та основу для науки; (б) значення формування людської культури; (в) сенс і важливість роботи й відпочинку. Тож не дивно, що Буття 1 і 2 також розглядають питання, пов'язані з близькістю, статтю та подружнім життям.

- 1. Прочитайте Буття 1: 26-28. Що ми можемо зрозуміти з цього уривка про (а) важливість статі для нашого саморозуміння, (б) взаємини статей між собою і (в) відносини статей із Богом?**
- 2. Прочитайте Буття 2:18-25. (а) Чому Адам мав би почуватися самотнім, якщо у нього були правильні стосунки з Богом? (б) Чи той факт, що ця частина Божого творіння «не була доброю» означає, що Всевишній зробив помилку? (в) Як практично ми можемо застосувати цей уривок для того, щоб подолати самотність?**
- 3. Буття 2: 18-25. (а) Прочитайте вірші Вихід 18:4; Повторення Закону 3:26, 29; Псалми 32:20 і Псалми 120:1-2. Як ці уривки прояснюють те, що написано у вірші 18 про жінку, яка є «поміччю» чоловікові? (б) Як спосіб створення Єви (вірші 21-22) пояснює значення слова «поміч»?**
- 4. Прочитайте 2: 18-25. (а) Чому Бог пропонує Адамові шукати собі партнера серед тварин? (б) Чого ми можемо навчитися з того, що Бог не дає Адаму ні тварини, ані іншого чоловіка в поміч?**

5. Прочитайте Буття 2: 24-25. Чого ми можемо навчитися про подружнє життя з цих відомих віршів? Що ми дізнаємося про призначення й межі інтимного життя? Що означає, що вони були «нагі і не соромились»?

6. Прочитайте Ефесян 5:22-33 і 1 Коринтян 7:27-31. Як ці уривки допомагають краще зрозуміти поняття подружнього життя для християн – як одружених, так і неодружених.

Яке наше призначення у цьому світі?

Втрачений рай. Частина 1

Заняття 5 | Буття 2:16–17; 3:1–8

ВСТУП

В описі створення світу в Бутті 1-2 розглядаються всі основні аспекти нашої людської природи. Але кожен, хто живе, визнає, що у людях і в людському житті є щось не те. Чому існує смерть, хвороби і зло? Це основне запитання розглядає розповідь про «гріхопадіння» у Бутті 3.

Примітка про походження зла: у розділі 3 Книги Буття йде мова про *прихід* зла на світ, але мало сказано безпосередньо про його *походження*, що протягом століть поглинає думки мислителів. Водночас розповідь *дійсно* виключає кілька теорій про походження зла. По-перше, Бог Сам не спокушає людей, а отже, Він не є творцем зла. По-друге, Адам і Єва вчинили непослух під впливом емоцій та сили, а отже, їх не було створено з гріховною природою. На той момент ще не було «внутрішнього голосу» спокуси в людському серці. Натомість, голос спокусника лунає ззовні. Але хто такий Змій – джерело спокуси? Буття (дратівливо!) мовчить щодо цього питання. Дерек Кіднер зазначає: «Його [Змія] лихі здібності наводять на думку, яка не порушується [в тексті], – чи був Змій інструментом страшнішого бунтівника»¹. У Бутті 3:15, яке ми розглядатимемо наступного тижня, є досить переконливі міркування, що Змій є просто інструментом надприродної істоти – диявола (див. Римлян 16:20; Об'явлення 12:9). Це, однак, не відповідає на певні основні філософські запитання: яким чином сатана став злом? І чому Бог дозволив цьому статися (або чому Бог створив нас такими, якими ми є), якщо Він, безперечно, знав, що так трапиться? К. С. Льюїс дає класичну відповідь на ці запитання, посилаючись на «вільну волю»:

«Якщо «свобода» може бути благом, тоді вона також може бути і чимось поганим. Вільна воля уможливила зло. Чому ж тоді Бог дав їм свободу волі? Тому що, хоча вільна воля й робить зло можливим, лише вона робить можливими будь-яку любов або доброту, або радість, яку вартує мати».²

Попри це, походження зла все ж залишається таємницею, інакше у Бутті 3 було б більше деталей. Ми точно не знаємо, чому всемогутній Бог допустив зло. «Свобода вибору» має певний сенс, але вона, звичайно, не може пояснити всього. Врешті-решт, ми повинні збагнути певну міру марноти філософських спекуляцій. Що ми *повинні* зрозуміти, це те: (а) що таке гріх, (б) як він діє в нас і (в) що з ним робити. Буття 3 (і решта Біблії!) багато говорить про всі ці практичні питання.

- 1. Прочитайте Буття 2:16-17. (а) Як Бог пояснює Адаму і Єві суть своєї заборони? Чому це було добрим випробуванням? (б) Як би це випробування відкрило «пізнання добра і зла», незалежно від людської поведінки? (Див. 3:5, 22).**
- 2. Прочитайте Буття 3: 1-3. Це перший підхід або стратегія спокуси. Ні змії, ні жінка не повторюють Божу заповідь належно. Чого це навчає нас про першу стратегію Змія?**
- 3. Прочитайте Буття 3: 4-5. (а) Яка друга стратегія сатани? Як він кидає виклик Божим мотивам? (б) Що ми дізнаємося тут про сутність гріха?**
- 4. Прочитайте Буття 3:6. Яку роль відіграють (а) емоції, (б) розум і (в) дії у скоєнні гріха? Чому так важливо побачити, що кожен аспект нашої природи зіпсований гріхом?**
- 5. Прочитайте Буття 3:7-8. (а) Чому вірш 7 є таким несподіваним після застереження у вірші 2:17? (б) Які безпосередні результати наших гріхів ми бачимо? (в) Які три наслідки гріха стають очевидними відразу ж?**

6. З того, що Ви сьогодні дізналися про гріх, що справило на Вас найсильніше враження? Як це може практично вплинути на Ваше життя?

Яке наше призначення у цьому світі?

Втрачений рай. Частина 2

Заняття 6 | Буття 3:7-24

ВСТУП

Третій розділ Буття подає відповіді на два фундаментальних запитання: «Що сталося зі світом і з нами? Чому існують смерть, хвороби і зло?» У цьому розділі описано гріхопадіння людини. Минулого тижня ми розглядали те, як гріх увійшов у світ і людське серце (Буття 3: 1-7). Цього тижня ми переглянемо інші фрагменти цього розділу, які описують дію гріха в різних сферах людського життя.

- 1. Прочитайте Буття 3:7-8. Чому вірш 7 виглядає неочікуваним після застереження у вірші 2:17? Як решта розділу тлумачить поняття «смерті», про яку Бог говорив у 2:17? Як висвітлено це поняття в Римлян 8:19-22?**
- 2. Прочитайте Буття 3: 7-19. Назвіть усі наслідки та результати гріха, наведені в цьому уривку. Обов'язково проаналізуйте діалог у віршах 9-13.**
- 3. Чому так важливо пам'ятати як про благість творіння (з Буття 1-2), так і про його зіпсованість (з Буття 3)? Які проблеми виникають, коли Ви забуваєте про один із аспектів?**
- 4. Прочитайте Буття 3:14-15. У Бутті 1-2 йде мова про створення, а у Бутті 3 – про гріхопадіння. Що ми дізнаємося тут про надію на майбутнє спасіння?**

5. Що з того, що Ви сьогодні дізналися про гріх, справило на Вас найсильніше враження? Як це може практично вплинути на Ваше життя?

Яке наше призначення у цьому світі?

Родина гріха, родина благодаті

Заняття 7 | Буття 4:1–5:32

Загальна інформація: щоб розтлумачити історію про Каїна, ми повинні зрозуміти, чому Бог не зглянувся на його жертвоприношення. Багато хто вважає, що Каїна було відкинуто, бо він приніс хлібні жертви, Авель же пожертвував тварин. Однак більшість коментаторів зазначає, що відповідно до того, що написано у Біблії, Бог просить жертвоприношень у вигляді зерна та тварин (Повторення Закону 26: 1-11; Левит 23: 9-14). Це правда, що в Старому Заповіті як жертвоприношення на спокутування за певний гріх треба було принести в жертву тварин, але немає жодних ознак того, що в цій ситуації це було проблемою. Обидва чоловіки просто принесли «плоди своєї праці» перед Богом в актах поклоніння. Обидві жертви були цілком прийнятними за своєю *формою*.

- 1. (а) Про що йдеться у Бутті 4-5? (б) Яким чином пророцтво у вірші 3:15 допомагає нам зрозуміти те, що ми читаємо у Бутті 4-5 і в інших фрагментах Біблії? (в) Чому так важливо усвідомити це, якщо ми хочемо отримувати користь із Біблії?**
- 2. (а) Прочитайте Буття 4:1-2а. Чому Єву так схвилювало народження Каїна? (б) 4:2-7. Чому Бог не прийняв жертви Каїна? (Див. загальну інформацію і Псалом 50:15-17). Як Каїн прийняв це відкинення?**
- 3. Як Євреїв 11:4 висвітлює відмінність між жертвами Каїна й Авеля? Яке світло щодо їхньої відмінності отримуємо через Буття 3:15?**

4. Прочитайте Буття 4: 6–7, 9. (Див. Буття 3: 9–11). Що ми дізнаємося про Бога з того, як Він ставить запитання?

5. Буття 4:7. Що ми дізнаємося про гріх із цієї страшної метафори?

6. Прочитайте Буття 4:11-16. (а) Чи Каїн відповідає покаянням? (б) Багато хто вважає, що «знак на Каїні» був знаком прокляттям. Чи це справді так? (в) Що ми бачимо тут про справедливість і милість Бога? (г) Прочитайте Євреїв 12:24. Яким чином Новий Заповіт показує нам, що Бог може бути і справедливим, і милосердним?

7. Прочитайте Буття 4:19-24. Які ознаки розвитку гріха і Божої милості ми бачимо в нащадках Каїна і в людській культурі?

8. Прочитайте Буття 4:25-26. Яке значення має народження Сифа? (Прочитайте розділ 5 до кінця).

Яке наше призначення у цьому світі?

Покарання і благодать

Заняття 8 | Буття 6:1–8:22

ВСТУП

Розповідь про Ноя і потоп інтригує; вона містить багато заплутаних деталей, на розшифрування яких легко може піти безліч часу й енергії. Хто такі «велетні» (6:4)? Чи потоп справді був і якщо так, то чи поглинув він увесь світ чи тільки певну територію? Ми не повинні залишати поза увагою такі питання, тому що коли ми спантеличені чи не маємо цілісного розуміння, нам важко обмірковувати вчення цього уривка. Водночас не варто відволікатися від загальної суті та ідеї розповіді. Нам не потрібно бути впевненими щодо велетнів чи масштабів потопу, щоб почути Боже послання до нас.

Загальна інформація: Залишаючись вірним своєму принципу, я не переобтяжуватиму Вас інформацією про різні погляди на потоп. Я лише поділюся своїми власними припущеннями. Я вважаю, що Ноїв потоп відбувся, але тільки на певній території, а не по всьому світу. Ті, хто стверджують, що цей потоп був всесвітній, виходить, ігнорують наукові докази того, що такого не було. Ті, хто наполягають на думці, що це – легенда, схоже, нехтують достовірністю Писання. Решта розділу після Буття 1 сприймається як історичне оповідання. Якщо хтось запитає про біблійні твердження про те, що потоп покрив усі гори по всій землі (Буття 7:19, 21), пам'ятайте, що у Біблії світ, про який було відомо на той час, часто називають усім світом (порівняйте з Буття 41:56-57; Дії 2: 5, 9-11; Колосян 1:23).

- 1. Прочитайте Буття 6:1-4. Яка мета цього загадкового уривка у розповіді про потоп? Про який гріх, на Вашу думку, йде мова?**

- 2. Прочитайте Буття 6:5-7. Ці рядки є детальним описом природи і наслідків гріха. Що ми дізнаємося про гріх із цих віршів?**

3. Якщо ми серйозно подивимося на вірш 6:7, що все людство заслуговує того, щоб бути «стертим (..) з поверхні землі», тоді як нам розуміти вірш 6:8? Чому, як Ви вважаєте, Ной «знайшов милість у Господніх очах»?

4. Прочитайте Буття 6:6, 13. Які дві дуже різні характеристики Бога тут описані? Як сам потоп зображає їх?

5. Як ми можемо переконатися, що євангельська обіцянка в Бутті 3:15 є основною темою Буття 6-8?

6. Яким чином покарання і благодать потопу зображають картину покарання і благодаті хреста? (Прочитайте 1 Петра 3:20-22 і далі).

7. Прочитайте Євреїв 11:7. Які практичні уроки віри ми можемо вивчити з цього вірша (і з Буття 6-8)?

Яке наше призначення у цьому світі?

Відновлення творіння

Заняття 9 | Буття 8:20–9:19

- 1. Прочитайте Буття 8:20–22? (а) Що таке цілопалення? (Див. Левит 1:3–10) (б) Чому цілопалення було відповідною жертвою? (в) Чому Бог пообіцяв більше ніколи не нищити землю потопами? (г) Чи є вірш 22 обіцянкою, що Бог більше ніколи не допустить стихійного лиха (великого потопу, землетрусів тощо)?**
- 2. Як ми можемо наслідувати приклад Ноя сьогодні? (Євреїв 13:15-16)**
- 3. Прочитайте Буття 9:1-7. Порівняйте Божий наказ родині Ноя з Його наказом Адаму та Єві (Буття 1:26-31). У чому вони схожі і чим вони відрізняються?**
- 4. Що ми дізнаємося у Бутті 9:3-6 про (а) наші відносини з тваринами і (б) наші стосунки з іншими людьми? Що ми дізнаємося з цих рядків про Боже ставлення до життя в цілому?**
- 5. Прочитайте Буття 9:9-12. Про що йдеться в цьому «заповіті» про наші відносини з довіллям?**

- 6. Прочитайте Буття 9:13-17. Як веселка символізує Божу благодать?
Подумайте про те, як виглядає веселка, коли з'являється на небі тощо.**

Яке наше призначення у цьому світі?

Місто людей, місто Бога

Заняття 10 | Буття 9:19–12:3

- 1. Прочитайте Буття 9:18–24. (а) Яким був головний гріх Ноя (див. Приповісті 25:28)? (б) Яким був гріх Хама (див. Вихід 20:12)? Чому цей гріх є таким небезпечним для месіанського роду?**
- 2. Які практичні уроки для нашого життя ми можемо вивчити завдяки цьому випадку?**
- 3. Прочитайте Буття 9:25–10:32. (а) Чому, як Ви гадаєте, Ной прокляв саме Ханаан (молодшого сина Хама – 10:6)? (б) Якщо Ханаан є батьком ханаанеян, Сим – батьком симітського (єврейського) народу, а Яфет – предком язичників, тоді що могло б означати пророцтво з віршів 26–27?**
- 4. Прочитайте Буття 10:1–32. Яка мета цього розділу? Чому подано такий довгий перелік усіх народів?**
- 5. Прочитайте Буття 11:1–9. (а) Для яких цілей будівничі першої вежі використовували свої технології? (б) Подивіться уважно на вірш 4. Якими двома способами ці люди намагаються «вчинити для себе ймення» – сформувати свою ідентичність?**

- 6. Яким чином втручається Бог? У чому виявилось благословіння у Божому втручанні (в певному сенсі), а також прокляття? Чого навчає нас Вавилон про можливості для людського суспільства?**
- 7. Прочитайте Дії 2:1–13. Це ще один «Перелік народів» у Біблії, окрім Буття 10–11. Яким є єдине реальне вирішення «прокляття» Вавилону? Яке це має значення для сучасних християн?**

Яке наше призначення у цьому світі?

Покликання Аврама

Заняття 11 | Буття 11:27–12:20

ВСТУП

Тепер ми розпочинаємо вивчення другої основної частини Буття – історій «Патріархів», що охоплює розділи з 12 по 50. Буття 1 починається з того, що Бог вдихає буття у все творіння. Буття 12 починається з того, що Бог кличе своє *нове* творіння до буття. У Бутті 1–11 показано, що Божий першопочатковий задум для Його творіння не було сповнено. З часу гріхопадіння Адама і Єви в раю гріх і зло рухалися по низхідній спіралі й покарання можна було тільки сповільнити, але вже не виправити (те, що було з потопом і змішуванням мов у Вавилоні). Так видається, що в Бога залишився єдиний вихід – знищити створене, що не сповнило Його покликання до служіння і перебування з Ним.

Але Бог, натомість, починає з однієї людини – Аврама. Він кличе його йти до нового краю і почати новий народ, який дасть нову надію для кінцевого «благословення» і спасіння всього світу. Боже покликання до творіння тепер доповнюється його особливим покликом до «відтворення» чи спасіння. Він створить для Себе народ, який буде нести у світ звістку про Його спасительну істину й благодать. Це врешті-решт приведе до сповнення Божого першопочаткового задуму для всього світу. Все це починається з покликання Аврама в цьому розділі. Здійснення цього покликання розкривається не тільки в житті Аврама, а й у цілій Біблії! У Посланні до галатів Павло завзято намагається показати, як Христос є виконанням обіцянки Авраму.

Примітка: Можливо, іноді збиватиме з пантелику те, що ми будемо періодично називати цю людину «Аврамом» і «Авраамом». «Аврам» означає «звеличений батько». У певний момент в історії Аврама Бог дає йому ім'я *Авраам*, що означає «батько багатьох». Нехай Вас це не спантеличує – йдеться про ту саму людину! Також зауважте, що наше вивчення завершується історією Якова. Історію Йосипа розглядає книга «Життя в плюралістичному суспільстві».

- 1. Прочитайте Буття 11:27-32, а також Дії 7:2–4. Що ми дізнаємося про події, які передували покликанню Аврама? Що ми дізнаємося про його сімейну ситуацію?**

- 2. Чому всі ці події важливі для розуміння покликання Аврама? Що ми дізнаємося про Боже покликання ще до того, як почнемо його вивчати?**

- 3. Прочитайте Буття 12:1–3. Проаналізуйте покликання Авраама. Що Бог вимагає від нього? Яким чином ми повинні відповісти на таке ж покликання? (Див. Галатів 3:8–9)**

- 4. Прочитайте Буття 12:1–7. Продовжуйте аналізувати покликання Авраама. (а) Що обіцяє йому Бог? (б) Вірш 7. Через яку єдину обіцянку збудуться всі інші? (в) Яким чином ми також беремо участь у цих благословеннях? (Числа 6:22-26).**

- 5. Прочитайте Буття 12:10–20. Як цей випадок доповнює наше розуміння покликання Авраама та нашого покликання?**

- 6. Покликання Авраама є радикальним. Хтось може сказати: «Я не можу прийняти таке покликання, тому що не впевнений, що довіряю Богові і/або я не впевнений, що можу довіряти собі». Що Ви відповіли б на такі слова?**

Яке наше призначення у цьому світі?

Аврам і Лот

Заняття 12 | Буття 13:1–14:24

ВСТУП

Лот був племінником Аврама, сином його покійного брата Арана. Він був, мабуть, єдиним членом родини Аврама, який подався з ним до Ханаана (12:4–5). Його історія переплітається з історією Аврама, але вона є набагато сумнішою. Вона починається тут, у розділах 13–14, і завершується розділами 18–19.

- 1. Прочитайте Буття 13:1–4. Куди йде Аврам і що він робить після повернення з Єгипту? (Огляньте Буття 12:10–20) Що ці дії говорять нам про те, чим було наповнене його серце, коли він повернувся в Ханаан?**
- 2. Прочитайте Буття 13:5–9. Якою була проблема Аврама і Лота? Що рішення Аврама говорить нам про його пріоритети? Які практичні настанови для нашого життя ми можемо вивести для себе з цієї ситуації?**
- 3. Прочитайте Буття 13:10–13. Що вибір Лота говорить нам про його серце і характер? Як це може дати нам практичні настанови для нашого життя?**
- 4. Прочитайте Буття 13:14–18. Що Бог обіцяє Авраму, чого Він іще не казав раніше? Чому ця обіцянка лунає тільки зараз? Як Бог може бути настільки щедрим до Аврама так скоро після його прогрішення у Єгипті?**

5. Прочитайте Буття 14:1–16. Простежте, яка подія поставила життя Лота під загрозу. Порівняйте, де Лот проживав, у віршах 14:11 і 13:12. Хоча ми не знаємо точної чисельності війська супротивника, Аврам перемагає з невеликою кількістю людей. У чому полягає важливість цієї перемоги?

6. Прочитайте Буття 14:17–24. Порівняйте реакцію двох царів на перемогу Аврама. У чому їхня відмінність? Аврама чекає ще одне випробування. Що це за випробування? Як він із ним впорався?

7. Прочитайте Євреїв 6:20–7:19. Що говорить Новий Заповіт про значення зустрічі Аврама з Мелхиседеком?

Яке наше призначення у цьому світі?

Божа присяга

Заняття 13 | Буття 15:1–21;
Римлян 4:1–8, 16–24

ВСТУП

У цьому розділі немає якоїсь події, що особливо захоплює, тому він набагато менш відомий, ніж інші в історії Авраама. Проте ця розповідь «з богословської точки зору... є, мабуть, найважливішим розділом зі всіх».¹ Перша частина цього уривка пізніше стає важливою частиною видатного трактату апостола Павла про віру в Посланні до римлян 4, а друга частина пізніше стає важливою частиною відомого трактату Павла про благодать у Посланні до галатів 3.

- 1. Прочитайте Буття 15:1. Слова «по цих-о подіях» (вірш 1) вказують на те, що Слово Боже до Авраама пов'язане з тим, що нещодавно відбулося. Чому, на Вашу думку, Авраам потребує почути: «Не бійся»? Чи був у Вас подібний досвід?**
- 2. Буття 15:1. Яким чином Божа обіцянка Авраамові була влучною в ситуації та обставинах Авраама? Чому Божа обіцянка є як чудовою, так і такою, що пов'язана з випробуваннями?**
- 3. Прочитайте Буття 15:3–6. Як відповідь Авраама на обітницю Бога є поєднанням віри та сумнівів? Як Бог реагує на постійні сумніви Авраама? Що це вчить нас про те, як долати сумніви – наші чи інших?**

4. Порівняйте Буття 15:6 і Римлян 4:1–8. Що означає слово «залічено»? (Подумайте про сучасні приклади). Що значить, що віра Аврама була «залічена... в праведність»? Яке значення Павло виводить із цього? (Див. особливо Римлян 4:5).

5. У чому віра Аврама подібна і відмінна від нашої? Як те, що зробив Христос, може допомогти нам зрозуміти сенс Божого радикального акту залічення праведності?

6. Прочитайте Буття 15:7–21. У вірші 8 Аврам знову виражає сумніви та страхи і Бог об'являється йому дуже явно. (а) Чому Аврамові сказано принести тварин і порізати їх на шматки? (Читайте Єремії 34:18). (б) Що значить те, що (а) Бог пройшов через шматки і те, що (б) *лише* Він це зробив?

7. Як це може допомогти нам подолати сумніви щодо Бога? Як це може допомогти нам впоратися із сумнівами щодо себе?

¹ Walter Brueggemann, *Genesis* (Брюггеман «Буття») (Atlanta: John Knox Press, 1986), p. 140.

Яке наше призначення у цьому світі?

Бог, Який бачить

Заняття 14 | Буття 16:1–16

ВСТУП

Сьогодні важко оцінити значущість дітонародження в стародавні часи. Ми живемо в індивідуалістичну епоху і більше схильні мріяти про особисті успіх, досягнення і популярність. У давнину так не було. Всі прагнення і мрії будувалися навколо успіху й процвітання вашої *родини*. Ви насамперед ототожнювали себе зі своєю родиною, а не з професією, друзями тощо. Ваше сімейство було носієм усіх Ваших надій і мрій. Тому не було *нічого* важливішого, ніж мати і виховувати дітей, які б любили та шанували Вас і наслідували Ваш приклад. У цьому світлі жіноча «безплідність» вважалася найгіршим можливим прокляттям. У такій ситуації жінка не могла уникнути почуття жахливої невдачі.

Примітка: Пропозиція Сарі щодо Агари не була винятковою. Документи Близького Сходу тих часів свідчать про те, що такі домовленості були законними і прийнятними для культури. Як пояснює Роберт Альтер:

«В англійських перекладах Біблії Агар названо «служницею» або «рабинею», що викликає спотворене відчуття європейського аристократизму з соціологічного аспекту історії. Справа в тому, що Агар *належить* Сарі як власність і подальші ускладнення їхніх відносин будуються на основі цього фундаментального факту... Інститут сурогатного материнства часто засвідчувався у древніх близькосхідних правових документах. Життєві наслідки від цього факту були зовсім іншою справою, наскільки автор чітко розуміє».¹

Іншими словами, син Агари з Аврамом мав «належати» Сарі, тому що Агар була її власністю. Проте цей звичай усе-таки був жорстоким, брутальним і нерозумним. Як раніше зазначив Альтер, оповідач критикує, а не підтримує те, що Сара й Аврам зробили з Агар.

- 1. Прочитайте Буття 16:1–4а. Через які обставини Аврама ми можемо зрозуміти його рішення? Уважно подивіться на Буття 15:4. Чи порушує Авраам Божу обіцянку чи якимось іншим «правилом»?**

- 2. Наведіть типові приклади, коли у нас виникає спокуса «взяти справу в свої руки» через видиму Божу бездіяльність? Які можуть бути наслідки цього?**

3. Буття 16:1–4а. (а) Що не так із міркуваннями й мотивами Сари? (б) Що поганого у поведінці Аврама? Дивіться Галатів 4:22–23, 28–29, де Павло відповідає на це запитання. (Зверніть увагу на те, як він описує двох синів Аврама).

4. Прочитайте Буття 16:4а–6. Який план Сари вилазить їй боком? Як вона реагує? Як Аврам реагує на поведінку Сари? Зверніть увагу на руйнівні наслідки гріха в цій сумній сімейній кризі.

5. Як ці наслідки природно впливають з неправильного вибору Аврама?

6. Як ми можемо відповісти на такий закид: «Ця історія принижує жінок, виправдовує рабство і визнає духовними героями людей, які чинять підло!»

7. Прочитайте Буття 16:7–12. (а) Які добрі й «погані» новини приніс ангел Агарі? (б) Чому для Агарі було краще повернутися? (в) Як Ви реагуєте, коли Бог просить Вас зробити щось складне і навіть несправедливе?

8. Прочитайте Буття 16:13–16. Що ми дізнаємося про Бога з (а) того факту, що Він почув єгипетську рабню і (б) з того, що Він прислухався до рабині, яка (як видається) не молилась до Нього? (Див. вірш 11).

¹ Robert Alter, *Genesis (Альтер «Буття»)* (New York: W. W. Norton, 1996), p. 67.

Яке наше призначення у цьому світі?

Наш завітний Бог

Заняття 15 | Буття 17:1–27

ВСТУП

Цей розділ починається зі згадки про вік Аврама (дев'яносто дев'ять років) і приблизного віку Сари (дев'яносто років), що порушує тему довгої тривалості життя, яку мали патріархи в Книзі Буття. Вказаний вік часто не має жодного сенсу. До прикладу, коли Сару названо жінкою особливої фізичної краси (12:11), їй тоді було щонайменше шістьдесят шість років (порівняйте 12:4 з цим розділом, де сказано, що Сара була на дев'ять років молодшою за Аврама). Багато вважають, що у патріархів було коротше літочислення, але це важко виправдати з історичного погляду. Дерек Кіднер має, мабуть, найбільш розсудливий погляд щодо цього питання:

«Тривалість життя патріархів... була... приблизно вдвічі довшою за нашу (виглядає на те, що це було особливе провидіння [Повторення Закону 34:7]: немає жодних ознак того, що це явище було поширеним). Авраам помер у віці 175, а Сара – 127 років; Яків вважав свої 130 років «короткими і лихими». Їхня постійна сила та енергійність вказує на те, що йшлося не просто про відтермінування смерті, а про розтягнення всього життєвого процесу... Коли Сарі було понад шістьдесят, то цей вік відповідав нашому тридцятиріччю чи сорокаріччю...»¹

- 1. Прочитайте Буття 17:1–16. У чому це прийняття завіту подібне до того, який було укладено у віршах 15:9–19? У чому їхня відмінність?**
- 2. Як це прийняття завіту стосується завіту в розділі 15? Чому важливо, що Бог запрягнув перед тим, як це зробив Аврам? (Див. Римлян 4:9–11).**
- 3. Що означають нові імена у Бутті 17:3–6, 15–16? Чому Бог дав Аврааму і Саррі нові імена на знак підтвердження завіту?**

4. Що це означає для нас у практичному сенсі?

5. Погляньмо на зміст завіту. (а) Вірші 4–8, 15–16: «Я...» Що обіцяє дати Бог? (б) Вірші 1–2, 9–14: «А ти...» Що повинен буде робити Аврам?

6. Чому, на Вашу думку, Бог обрав обрізання як спосіб підтвердити Свій завіт із Аврамом? Прочитайте Колоссян 2:11–12. Як цей обряд проливає світло на те, що Ісус зробив для нас на хресті?

7. Що обряд обрізання говорить нам про те, як наші діти повинні бути залучені до нашої віри і стосунків із Богом?

8. А як щодо сміху?

¹ Derek Kidner, *Genesis (Кіднер «Буття»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1967), p. 117.

Яке наше призначення у цьому світі?

Приятель Бога

Заняття 16 | Буття 18:1–33

ВСТУП

На цьому етапі нашого вивчення нам слід зупинитися й запитати: «Яку головну думку хотів донести до нас автор Книги Буття? Якою є головна тема книги, її ключове послання?» Важливо ставити такі запитання до будь-якої книги Біблії. Не треба вивчати окремі епізоди та історії так, ніби це окремі розповіді, що мають на меті навчити нас певної «моралі». Про що насправді йдеться у Книзі Буття? Я би підсумував цю книгу так: основною темою Буття є те, як Бог беззастережно виконує Свої обіцянки перед Авраамом і через ці обіцянки відновлює світ, який було втрачено в Едемі. На початку Бог створив світ, наповнений істотами, які були самими собою (тобто такими, якими задумав їх Бог) в поклонінні та служінні Господеві (Буття 1–2). Але створіння відвернулося від Бога й почало занепадати (Буття 3–5). Боже покарання уповільнює процес занепаду, але не може зупинити його; створіння не відповідає на Божий заклик до служіння (Буття 6–11). Тоді Бог вирішує почати нове створіння, дозволяючи Аврааму відповісти на Своє покликання (Буття 13–15) і створити новий народ зі свого насіння, який буде підпорядковуватися і служити Господу. У цьому новому створінні, у цій завітній спільноті будуть відновлені стосунки з Богом і одне з одним (Буття 16–17). Все це, однак, ґрунтується на благодатному, чудесному народженні Сина обітниць. Через нього благословляться всі народи землі (Буття 12:3).

З нашої позиції ми бачимо, що це тема не тільки Книги Буття, але й усієї Біблії, а отже, і всієї людської історії. Бог відтворює втрачений світ, створюючи новий Божий народ (кличучи його Своєю благодаттю), а також через головного Сина обітниць, народженого від Марії, Який дійсно благословить усі народи.

Примітка 1: Пам'ятайте про таку загальну інформацію до цього розділу: гостинність до мандрівників була важливою чеснотою на стародавньому Близькому Сході. Гостинне прийняття Авраамом трьох мандрівників було пишним, але не було чимось незвичним. Щоб пояснити це, не варто припускати, що він знав, Ким були незнайомці.

Примітка 2: Дерек Кіднер пише: «Християнські коментатори схильні вважати, що трьома мандрівниками були три Особи Трійці; але в уривку чітко показано, що Господь і двоє мужів не були разом (див. вірш 22, і 19:1)».¹

- 1. Прочитайте Буття 18:1–8. (а) Порівняйте цю Божу розмову з попередніми. (б) У чому відмінність? Як ця історія про Божу трапезу з Авраамом стосується головної теми Буття – Божої обітниць Аврааму?**

2. Якщо у Бутті 18:1–33 зображено спілкування з Богом, то що ми можемо дізнатися з цього у практичному сенсі? (Прочитайте Якова 2:23; Об'явлення 3:20; Євреїв 13:1–2; Матвія 25:35; Івана 15:13–15)

3. Прочитайте Буття 18:9–15. Хто веде основну розмову з Богом у наметі Авраама? Чому Бог проводить цю розмову? Яка Його ціль? Як Бог допомагає Сарі поглибити її віру?

4. Прочитайте Буття 18:18–19. Що ми дізнаємося з того, як Бог підводить підсумки покликання Авраама у віршах 18–19? Який взаємозв'язок між Божою прихильністю та послухом Авраама показано у вірші 19?

5. Прочитайте Буття 18:17–33. Що з цього уривка ми дізнаємося про заступницьку молитву?

6. Буття 18:17–33. Яким є основний аргумент Авраама, коли він просить Бога зберегти Содом? Як відповідає на це Бог? (Погоджуйтеся Він чи ні, як Ви думаєте?)

7. Як Ісус сповнив молитву Авраама? Як Ісус допомагає нам стати в заступницькій молитві такими, як Авраам?

¹ Derek Kidner, *Genesis (Кіднер «Буття»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1967), p. 131.

Яке наше призначення у цьому світі?

Покарання на Содом

Заняття 17 | Буття 19:1–38

ВСТУП

Спочатку нам потрібно нагадати собі про моральне значення гостинності в давнину. Те, як сім'я, село чи місто ставилося до мандрівників, вважалося важливим показником його репутації.

Інше, що нам варто знати, пов'язано з руйнуванням міст рівнини. Цей відомий уривок говорить, що міста були знищені в «дощі з сірки й огню» (Буття 19:24). Геологічні дослідження показують, що Бог, ймовірно, використав наявні умови й речовини (так само, як Він карає через бурі і дощ). Як ми вже побачили в Бутті 14:3–10, той регіон міст був заповнений підземними покладами і пластами нафти, бітуму, солі та сірки. «Виділення бітуму, нафти і, мабуть, природного газу... спалахнули від удару блискавки або дій людини, що могло б адекватно пояснити описане явище».¹ У Біблії сказано, що це природне явище було Божим покаранням, а не випадковою катастрофою.

- 1. Почніть із перечитування Буття 18:20–21. Яку Бог називає причину того, що Він карає місто? (Хто, на Вашу думку, подає «крик»?)**
- 2. Прочитайте Буття 19:1–3. Що натякає нам автор про стан Содому? Що говорить нам той факт, що Лот сидів у брамі, про його посаду і впливовість у місті?**
- 3. Як неефективність Лота в Содомі стає попередженням для нас? Чого це має нас навчити?**

4. Прочитайте Буття 19:4–11. Як Ви оцінюєте спроби Лота захистити своїх гостей від натовпу?

5. Прочитайте Буття 19:11–29. Подивіться, якими шляхами Бог (через ангелів) прагне врятувати Лота та як Лот і його сім'я реагують на кожну його спробу. Що ми дізнаємося з цих віршів про те, як Бог діє в нашому житті?

6. Прочитайте Буття 19:26. Дружина Лота «озирнулася» і «стала стовпом соляним». Як попередження Ісуса в Євангелії від Луки 17:32–33 допомагає нам зрозуміти те, що тут сталося?

7. Прочитайте Буття 19:30–38. Як цей сумний епілог підсумовує наслідки гріхів Лота, мовлячи «що посієш, те й пожнеш»? Яку надію дає нам текст у Матвія 1:5 після прочитання цієї історії?

8. Як ця історія вписується в тему всієї Книги Буття?

¹ F. G. Clapp cited by Joyce G. Baldwin in *The Message of Genesis 12-50* (слова Ф. Клапа, цитовані у книзі Д. Болдвіна «Послання Буття 12-50») (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1986), p. 78.

Яке наше призначення у цьому світі?

Ісаак та Ізмаїл

Заняття 18 | Буття 20:1–22:19

ВСТУП

Історія про те, як Авраам приносить у жертву Ісаака, є настільки відомою, що її зазвичай вивчають як окрему історію. В такому випадку важко вивести певні цікаві паралелі (й уроки) з порівняння з історіями Ізмаїла й Ісаака – двох синів Авраама. На цьому занятті ми будемо розглядати два розділи – від 20-го до 22-го, щоб зрозуміти, що автор хоче сказати нам про Божий план відкуплення Свого народу через народження і перебування у пустелі обох синів Авраама. У розділі 20 іде мова про останню загрозу народження Ісаака, яка виходить від самого Авраама! Розділ 21 розповідає про народження Ісаака і кризу, яка виникла у сім'ї Авраама. А 22-ий розділ описує найважче випробування віри Авраама. (Ми пропустимо випадок із віршів 21:22–32, де Авраам затверджує законне право на криницю поруч із Беер-Шевою – перший наділ землі, який він отримує в Ханаані. Це невеликий, але важливий шлях, яким Бог продовжує виконувати свої обіцянки перед Авраамом).

БУТТЯ 20:1–18

Короткий опис події

- Авраам переселився в регіон Герару, важливий караванний центр на південному кордоні Ханаана та Єгипту. Правителем міста Герару був Авімелех.
- Як і раніше, в 12:10–20, Авраам був упевнений, що чужоземні царі будуть прагнути вбити його, щоб забрати собі Сарру й одружитися з нею (20:11–12). Він знову обманює, кажучи, що Сарра його сестра, а не дружина. Незважаючи на свій вік, Сарра досі зберегла свою красиву зовнішність і Авімелех забирає її до свого гарему. (Див. вступну примітку до розділу 17 про тривале життя патріархів та їхніх сімей завдяки Божому благословенню).
- Є багато причин, чому цього разу на Авраамові лежить більша провина і він зазнає більшого осуду, ніж у попередньому випадку.

По-перше, у розділі 12 у Авраама було набагато менше досвіду пережиття Бога і розуміння Його обіцянок та шляхів, якими Він діє. Вражає те, що Бог ставить обіцянку сина під загрозу після стількох підтверджень і знаків.

По-друге, в розділі 12 Авраам показує набагато слабший розвиток свого характеру. Тепер, через випробування та близькість із Богом, він навчився безкорисливості (розділ 14), хоробрій любові й молитовної турботи навіть за своїх ворогів (розділ 18). Проте у цьому уривку страхи Авраама відкривають у ньому найкраще.

По-третє, фараон і єгиптяни, здається, набагато менше знають про Бога і Його волю, але Авімелех і мешканці міста Герар видаються набагато праведнішими, ніж мешканці Содому чи Єгипту. Авімелех отримує пряме слово від Бога (вірші 3–7) і показує сильне моральне усвідомлення гріхів (вірш 9), а також справжню милість, коли виявляє, що Авраам обманув його (вірші 14–16). Через свої страхи Авраам недооцінює характер Авімелеха.

- Надзвичайним є спосіб, яким Авраам зберігає свої особливі відносини з Богом і молиться за Авімелеха (вірш 17).

1. Прочитайте Буття 20:1–18. Як цей випадок підтверджує і висвітлює головну тему Книги Буття? Які практичні уроки ми можемо вивести з цього?

БУТТЯ 21:1–21

2. Прочитайте 21:1–7. Ім'я Ісаака означає «сміх». (а) Як відрізняється сміх Сарри у цих віршах від її сміху в 18:12? (б) Як відбулася така зміна? (в) Про які дві взаємодоповнюючі істини свідчить ім'я Ісаака? (г) Як про це ще більше свідчить Ісус? (Див. Луки 1:37).

БУТТЯ 22:1–18

3. У 21:8–20 і 22:1–18 кожен із синів Авраама проходить тяжке випробування. У чому схожі ці два випадки? Чим вони відрізняються? Які практичні уроки ми можемо вивести з цих паралелей?

Яке наше призначення у цьому світі?

Ісаак та його сини

Заняття 19 | Буття 25:19–26:33

ВСТУП

Наша мета полягає в тому, щоб простежити, як Божі обітниці Авраамові почали приносити спасіння світу. Розділи 23–26 є сполучною ланкою між історією Авраама (розділи 12–22) та історією Якова (розділи 27–50). У розділі 23 помирає Сарра. Тривалі перемовини щодо її поховання свідчать про те, як Авраам нарешті став землевласником. Розділ 24 розповідає про те, як Авраам підібрав дружину для Ісаака з числа своїх родичів. Таким чином, Бог продовжує здійснювати Свою обіцянку. В Ісаака народжується багато нащадків. Врешті, Авраам помирає в першій половині розділу 25. Розділ 26 є серією різних випадків у житті Ісаака – людини, життя якої залишається у Книзі Буття в тіні його батька Авраама і його сина Якова. Але навіть цей короткий огляд його життя показує Бога, який виконує Свої обіцянки.

- 1. Прочитайте Буття 25:19–21, 26. Як довго Ревека чекала на дітей? Що Ісаак робив у зв'язку з цим? Чого ми можемо навчитися з цієї ситуації?**
- 2. Прочитайте Буття 25:21–26. (а) Що крик Ревеки «Для чого я?» говорить нам про неї? (б) Що означає пророцтво Господа? (в) Як це пророцтво суперечить традиційним очікуванням?**
- 3. Прочитайте Буття 25:27–32. Якою була реакція Ісаака на Боже пророцтво? Який вплив на синів Ісаака мало його ставлення до них? Що ми можемо навчитися з нашого власного сімейного життя?**

- 4. Прочитайте Буття 25:29–34. (а) Що кожен із них зробив не так у цій ситуації? (б) Прочитайте Євреїв 12:15–17. Чого ми можемо практично навчитися від помилки Ісава?**
- 5. (а) Чия вина найбільша у цій історії? (б) Як вірші 25:19–34 ілюструють Римлян 9:10–16?**
- 6. Прочитайте Буття 26:1–33. (а) Ісаак видається досить млявим і нецікавим персонажем. Чого ми можемо навчитися з цього? (б) Складіть список правильних і неправильних дій Ісаака. (в) Як ця стилізація історій про Ісаака підтверджує теми, які ми обговорювали раніше?**

Яке наше призначення у цьому світі?

Яків і благословення

Заняття 20 | Буття 26:34–28:9

ВСТУП

Після Буття 26:33 Ісаак «виходить за лаштунки», залишаючи у центрі подій Якова – постать, яку неможливо забути значною мірою через його великі прогріхи. Уолтер Брюгеман зазначає: «Цей онук обіцянки є негідником у порівнянні з його вірним дідусем Авраамом чи успішним батьком Ісааком».¹ У житті Якова проходить три теми.

По-перше, бачимо тему суверенного *милостивого* Божого благословення. Якщо ми подивимося на Авраама та Лота чи Ісаака та Ізмаїла, то можемо побачити сильні сторони характеру в першого і їхню відсутність у другого. Якимось чином Боже обрання Авраама й Ісаака є зрозумілим для нашого звичайного способу мислення. Але коли мова йде про Якова та Ісава, ми не бачимо такої очевидної відмінності. Незважаючи на свій запальний характер, Ісав також володіє і позитивними якостями (див. 33:4). У Якові немає нічого такого чудового, що могло б морально виправдати те, що Бог обрав його для Своїх цілей. Це – чиста благодать.

По-друге, спостерігаємо тему *суверенного милостивого* Божого благословення. Незважаючи на безліч змов, маніпуляції і «шахрайства», які постійно з'являються у житті Якова (вчинені як *ним*, так і *йому!*), видається очевидним, що Бог тримає все під контролем. Це є головною темою автора Буття. Слова Йосипа фактично підсумовують усю цю книгу: «Ви задумували на мене зло, та Бог задумав те на добре» (Буття 50:20).

По-третє, також очевидно є тема суверенного благодатного Божого *благословення*. Деякі коментатори зауважують, що, коли для Авраама головною турботою була *обіцянка* («Чи дотримає Бог обіцянку сина?»), Яків найбільше переживав за *благословення*. Він обманом відбирає в Ісава благословення свого батька (розділ 27). Він не відпускає таємничого мужа, поки той не поблагословить його (розділ 32). З перших днів Якову, схоже, не вистачає відчуття схвалення та визнання тому все в його житті спрямоване на те, щоб отримати його.

- 1. Порівняйте Буття 26:34–35 з 24:3–4. Порівняйте 27:1–4 з 49:1, 28. Як Ісав та Ісаак у світлі цих порівнянь стали винуватцями цієї сумної ситуації?**

2. Прочитайте Буття 27:4, 7, 28–29, 33, 39. Що таке батьківське «благословення»? Ми не розуміємо того, наскільки важливим для родини було це благословення. Як Ви можете розпізнати його природу та силу з цих віршів?

3. Прочитайте Буття 27:33. Чому, на Вашу думку, Ісаак не зміг чи не захотів скасувати благословення?

4. Порівняйте діалоги віршів 27:6–12 і 27:30–40. Які постаті викликають у нас більше співчуття? Чому автор дозволив би цьому статися, якщо Яків був би обраним? Чого це навчає нас про Божу благодать?

5. Прочитайте Буття 27:41 – 28:5. (а) Як ми можемо побачити наслідки гріха у цих віршах? Що ми дізнаємося про те, як працює гріх? (б) Тепер Ребека повинна придумати ще один план. Як він, зрештою, реалізовує Божі наміри таким способом, про який вона не може навіть здогадатися?

¹ Walter Brueggemann, *Genesis (Бюргеман «Буття»)* (Atlanta: John Knox Press, 1982), p. 204.

Яке наше призначення у цьому світі?

Небесна брама

Заняття 21 | Буття 28:10–22

ВСТУП

Ці вірші описують, як живе і переховується Яків. Мабуть, він краще розумів ситуацію, в якій опинився, ніж Ревека, яка наївно запевняла його, що той повернеться через кілька днів (27:44), тому що Ісав «охолоне». Його мало втішили величні слова Ісаака, коли той відпускав і благословляв його при відході (28:1–3). Яків знав, що його батька мало обходили його майбутні рішення і що, найімовірніше, він радів, що той покидає їх. Словом, Яків був навіть більше ніж вигнанцем – небажаним для всіх, окрім своєї матері, і повністю невпевненим у своєму майбутньому. Йому настільки не вистачає необхідних для життя ресурсів, що він спить просто неба у нічний час. Проте Бог приходиться до нього. Незважаючи на нижчу моральність і духовність Якова, порівняно з його дідусем Авраамом чи навіть батьком Ісааком, Бог двічі з'являється йому особливим способом. Перша поява Бога відбувається тут.

Додаткова інформація: єврейське слово, перекладене як «драбина», насправді точніше означає «схил». (Опис того, як Анголи Божі виходили і сходили, краще узгоджується з ідеєю широкого схилу або сходів, ніж із драбиною). Це слово використовується в іншому місці, щоб описати «насип» – штучну гору, яку насипали біля стін міста, щоб захопити його.

Тут описано «зикурат» – храмову будівлю, тип якої був розповсюджений на стародавньому Близькому Сході. Зикурати виглядали для нас як величезні піраміди, але причиною їхньої форми і розміру було те, що це були штучні гори. Зикурати були спробами поєднати небо і землю. Релігійний лідер міг піднятися до богів, щоб принести жертвоприношення, а богам було легше спуститися на землю. Коли люди будували зикурат, вони часто називали його «небесною брамою» – місцем, де релігійні послідовники могли зустрітися і мати зв'язок із богами. Вчені говорять нам, що назва «Вавилон» означає «брама бога». Тому не дивно, що, коли Яків побачив драбину, яка вела до неба, він назвав її «брамою небесною» і почав поклонятися (вірш 17).

- 1. Прочитайте Буття 28:12–15. Що бачить Яків і що, на Вашу думку, означає кожна річ? (Посилайтеся на обіцянки, які Бог дає).**

2. Прочитайте Буття 28:12–15. Що чує Яків і що це говорить йому про Бога і Його наміри?

3. Буття 28:12–15. У який момент у житті Якова це стається? Що з цього видіння ми дізнаємося про Божу благодать?

4. Буття 28:15. Як ми можемо оцінити Божу обіцянку «пильнувати» Якова, враховуючи те, скільки страждань і неприємностей він продовжує переживати протягом усього свого життя? Яке світло дають нам вірші Луки 21:16–19?

5. Прочитайте Буття 28:16–22. Як Яків реагує на Божу появу? Що з цього випадку ми дізнаємося про поклоніння?

6. Буття 28:20–22. Багато людей вважає, що обітниця Якова була слабкою і виглядала як домовляння. Що Ви про це думаєте? Що ми дізнаємося з відповіді Бога на обітницю Якова?

**7. Порівняйте Буття 28:17 з Ісаї 6:1–6 та Івана 1:51 і 2:21.
Який «прогрес» ми бачимо за той пройдений час?**

Яке наше призначення у цьому світі?

Нова родина Якова

Заняття 22 | Буття 29:14–30:24

ВСТУП

Наступна частина історії Якова охоплює три розділи (з 29-ого до 31-ого), які розповідають про його довгі роки життя з дядьком Лаваном далеко від Ханаану. Це – безперервна, самодостатня розповідь, яку найкраще вивчати як одну історію, незважаючи на її тривалість. Вона починається з поцілунку при зустрічі (29:11, 13) і закінчується поцілунком на прощання (32:1), і тому становить єдине ціле. Ця історія описує відрізок між двома особистими зустрічами з Богом – у Бет-Елі на шляху до Харану (розділ 28), а також у Пенуїлі по дорозі додому з Харану (розділ 32). Вона починається з того, що Яків втікає від проблеми з Ісавом, і закінчується тим, що він повертається, щоб постати перед цією ж проблемою Ісава. У центрі цього уривка є його суть: народження дітей Якова. Якщо окреслити більший уривок, то нам вдасться побачити, наскільки його осердям є те, що Яків отримує нову сім'ю:¹

29:1-14а: Поцілунок при зустрічі; Лаван приймає Якова

29:14б-20: Угода з Лаваном

29:21-30: Перше «жало»; Лаван обдурич Якова

29:31-30:24: Народження дітей Якова

30:25-43: Друге «жало»; Яків обдурич Лавана

31:1-42: Суперечка з Лаваном

31:43-55: Поцілунок при прощанні; Яків залишає Лавана.

Ми зосередимо наше заняття на основних частинах про те, (а) як Яків одружився і (б) як народилися його діти. У них ми побачимо, як Бог виконує Свою обіцянку Якову і всьому світу. Для того, щоб краще зрозуміти обраний уривок, подаємо контекст із коротким описом подій, що відбувалися раніше.

КОРОТКИЙ ОПИС ПОДІЙ, ЩО ВІДБУЛИСЯ РАНІШЕ

Буття 29: 1-14. Збоку приїзд Якова до Харану виглядає так, ніби йому дуже «поталанило». Він приходить до тієї ж криниці, з якої незабаром набиратиме воду Рахиль, дочка його дядька Лавана. Пастухи просто стояли навколо цієї криниці, ані не поючи, ані не випасаючи своєї худоби, тому що криниця була накрита великим каменем, який можна було відвалити тільки спільними силами всіх пастухів із місцевості. Яків показує, що відчуває, наскільки це марна трата часу (вірш 7). Коли приходить Рахиль зі своєю отарою, Яків самотужки відкочує камінь набік і напуває її овець. Він показує новому члену своєї сім'ї власну фізичну силу, заповзятість та ініціативу і завершує емоційними словами зі сльозами. Він є сином Ревеки, сестри її батька. Рахиль біжить до Лавана, який прибігає до Якова (подібно до того, як Лаван біг назустріч слугі Авраама майже сорок років тому – 24:29). Вся ситуація виглядає сонячною і радісною. Який прихід! Чи йому просто поталанило? Автор показав читачам обіцянку Бога в 28:15. Бачимо, що це не просто талант.

- 1. Прочитайте Буття 29:14–20. Які ознаки чи натяки ми вже зараз можемо побачити в розрахунках Лавана?**
- 2. Прочитайте Буття 29:21–26. Задум Лавана нарешті розкрито. У чому він був геніальним, хоча й жорстоким? Що Лаван отримав від нього?**
- 3. Прочитайте Буття 29:25–29. Чому Яків, який явно шокований і розлючений у вірші 25, так покійно погоджується з поясненням і подальшою пропозицією Лавана? У чому Лавановий обман Якова подібний до Якового обману щодо власної родини?**
- 4. Що Бог робить із Яковом? Подивіться далі на молитву 32:9–12. Як схвалення у розділі 28 і дисципліна у розділі 29 спільно приводять Якова до цього?**
- 5. Яків пообіцяв (28:21), що Господь буде його Богом. Проте у розділах 29 і 30 зображені три людини, які створюють собі бога з інших речей замість Господа. З чого Яків робить собі «ідола»? Який ідол у Рахилі? Який ідол у Лії?**

6. Прочитайте Буття 29:31, 30:22; розгляньте Євреїв 7:14. Як Бог дає раду з нелюбов'ю Лії та безпліддям Рахилі? Що це говорить нам про Боже спасіння?

7. Що з цього уривка ми можемо дізнатися про сімейне життя?

¹ Walter Brueggemann, *Genesis (Брюггеман «Буття»)* (Atlanta: John Knox Press, 1982), p. 249.

Яке наше призначення у цьому світі?

Яків бореться з Богом

Заняття 23 | Буття 30:25–32:33

ВСТУП

Це одне з найпотужніших і найдраматичніших оповідань у Біблії, що також є одним із найзагадковіших. Воно виразно виступає центром життєвого шляху Якова, в якому сходяться всі теми його життя. Хоча Божа обіцянка була передана Якову ще перед тим, як він народився, його перше безпосереднє пережиття Бога сталося у Бет-Елі, де він вступив із Ним у заповіт. Хоча всі помітили, яким недосконалим було ставлення Якова (28:20–22), ми бачимо, що у Бет-Елі у нього були свідомі, особисті стосунки з Богом. Отримавши це нове розуміння Бога у своєму житті, Яків починає пізнавати свій гріх і брехливість свого серця (розділи 29–31). Однак тепер він повертається на свою батьківщину. Він збирається зробити те, чого він боявся впродовж багатьох років – зустрітися з Ісавом. І в цей кульмінаційний момент, коли Яків переглядає ціле своє життя і що воно означає, Бог приходиться до нього у дуже незвичайний спосіб. Ця зустріч досить сильно відрізняється від їхньої першої зустрічі.

Варто сказати, що після цієї зустрічі Яків став іншою людиною. Буде недоречним, якщо ми накладатимемо наш досвід після хреста та П'ятидесятниці на Якова, намагаючись визначити, коли він насправді «народився згори». Але ми можемо пізнати для себе, що, зазвичай, потрібно більше однієї зустрічі з Богом, щоб зрозуміти справжню величину нашого гріха і Божого благодатного забезпечення. Озираючись на наш (зазвичай) різний досвід, не так легко сказати точно, який *досвід* привів нас до покаяння. Бог знає, але ми часто не можемо бути певні.

ПІДСУМОК ПОПЕРЕДНІХ ПОДІЙ

Буття 30:25 – 32:2. Після того як Рахиль нарешті народила дитину, Яків вирішує повернутися додому (30:25–27). Можливо, народження підтвердило Якову, що Бог виконає всі Свої обіцянки, дані йому. Він просить дозволу Лавана, щоб піти. Відмова Лавана звучить дуже ввічливо і благочестиво (як і слід було очікувати). Він наполягає на тому, що Бог благословляє його через Якова, а потім пропонує вищу зарплатню (30:28). У такий замаскований спосіб він говорив: «Я відпущу тебе, якщо ціна буде правильною!» Лаван просить Якова назвати вищу цифру зарплатні (30:31).

Яків робить таку пропозицію. Як зарплату він хоче темних або двоколірних овець і кіз (вірш 32). Більшість овець і кіз були білими з невеликим відсотком чорних або чорно-білих («смугастих», «крапчастих» і «рябих»). Яків називає їх своїми, а отже, хоче отримати їх як свою зарплату. Це зрозуміло з декількох причин. По-перше, такий прозорий спосіб полегшував упевненість щодо того, «чиї були чиїми», а також був перевіркою на випадок крадіжки чи обману (вірш 33). По-друге, цей спосіб є справедливим. Відсоток двоколірних і темних тварин, зазвичай, був фіксованим. Таким чином, якщо стада збільшувались під проводом Якова, то і Яків, і Лаван мали прибуток. Якщо

вони зменшувались, то обоє зазнавали втрати. Лаван погоджується на угоду (30:34–36) і відсилає темних та двоколірних тварин на догляд своїм синам. Таким чином, ці тварини не могли спаровуватися з іншими і збільшувати свої генетичні характеристики в стаді.

Однак, незважаючи на підступи Лавана, кількість двоколірних тварин, народжених протягом наступного сезону парування, була надзвичайно високою. Чому? У тексті сказано, що Яків обережно клав двоколірні кийки перед сильними тваринами. Він (і, можливо, автор Книги Буття) вважав, що насправді це збільшувало кількість двоколірних овець і кіз. Так воно й відбувалося, і Яків, мабуть, думав, що його розум врешті-решт переміг підступи Лавана. Але більшість сучасних читачів можуть чітко побачити, що це Бог втрутився і дозволив Якову процвітати за рахунок Лавана, щоб він повернувся додому з реальним майном. Незважаючи на те, що сини Лавана відчули себе обдуреними і сильно розлютились (31:1), Яків перехитрував Лавана у вільній угоді, якої було дотримано до останньої букви. Ані Лаван, ані хто-небудь інший не міг нічого вдіяти. Яків не ошукував. Бог діяв у тій ситуації, щоб виконати Свою обіцянку перед Яковом, що з часом він повернеться на свою землю й отримає свою спадщину (28:13–15).

Але тепер Лаван і його сини образилися на Якова (31:1–2). Яків зрозумів, що повинен був негайно покинути їх, бо в іншому випадку ризикував отримати від своїх родичів відплату (можливо, навіть насильницьку). Він переконав дружин залишити свого батька (31:4–16), а потім вирушив у дорогу, коли Лаван був далеко від дому, давши собі фору на три дні (31:19–22). Коли Лаван виявив, що вони втекли, він почав наздоганяти їх по гарячих слідах, маючи намір буквально вчинити розправу над Яковом, щоб повернути його. Але Бог знову втрутився і попередив Лавана уві сні (31:24). Лаван зустрічає Якова, і вони укладають дуже запальну й обережну угоду не завдавати шкоди один одному (31:48–53). Коли Яків наближається до своєї батьківщини, йому з'являються ангели, які підбадьорюють його і нагадують йому про Божий захист (32:1–2).

Поведінка Рахиль знову нагадує нам про те, якою поступовою (але прогресивною!) є дія спасіння в житті цих центральних біблійних персонажів. Коли Рахиль тікає до Господнього Обіцяного Краю, вона викрадає домових божків Лавана (Буття 31:19)! Чому вона викрадає *терафими*, якщо вони не мали особливої цінності (не були зроблені зі срібла чи золота)? Рахиль показує, наскільки обмежено розуміє силу і благодать Бога Якова. Вона хоче «застрахувати себе зі всіх боків». Боги Лавана були забобонним страховим полісом.¹ Можливо, Господь допоможе їй наступного разу, коли вона потрапить в біду, але якщо ні, то можливо, це вдасться старим богам. Цей вигаданий духовний запобіжний план ледь не приносить лихо всьому дому Якова (31:31–35). Ми не можемо трактувати Господа Бога в нашому житті як ще одну страхівку на випадок невдачі. Він не є черговим способом допомогти нам реалізувати власні плани. Він є новим планом нашого життя. Рахиль ще не зрозуміла цього. Родина, яка приносить спасіння Господа у світ, сама по собі є глибоко грішною і потребує благодаті.

1. Прочитайте Буття 32:1–3. Тепер Яків позбувається страху щодо Лавана і його наповнює страх щодо свого майбуття. Що означає назва «Маханаїм»? Як це виявляє нам те, як Яків почував себе? Що це виявляє нам про Бога? (Див. Псалом 31:2; 2 Царів 6:15–17; 1 Коринтян 10:13)

2. Прочитайте Буття 32:4–23. Які докази зміненого характеру Якова Ви бачите? Що ми дізнаємося про молитву з молитви Якова?

3. Прочитайте Буття 32:23–25. Чому, на Вашу думку, Яків хотів бути на самоті? Яким чином таємничий муж стає несподіваною відповіддю на молитву Якова?

4. Прочитайте Буття 32:25–31. Як повільно відкривається особистість таємничого Мужа? Якими є ознаки?

5. Хто виграв поєдинок? Наведіть докази з уривка для тези, що переміг борець. Наведіть докази з уривка для тези, що переміг Яків.

- 6. Хтось зазначив, що це була і поразка, і перемога для обох сторін. Яким чином кожна сторона перемагає через програш? Де ми бачимо остаточний приклад перемоги через поразку?**
- 7. Що Яків отримує від Бога? Як ці речі подібні до того, що отримують усі християни від своєї рятівної зустрічі з Богом?**
- 8. Порівняйте вірш 29 із Вихід 3:13–15 і Суддів 13:18. Чому, на Вашу думку, Бог не говорить Якову Своє ім'я? Що ми можемо зрозуміти з цього?**

Яке наше призначення у цьому світі?

Значення безкоштовної благодаті

Заняття 24 | Буття 48:1–22

ВСТУП

Після того як Яків борювався з Богом у Бутті 32, він зникає зі сцени, оскільки Буття переключає свою увагу на Йосипа і його братів (Буття 37–50).¹ Однак у Бутті 48 Яків знову посідає важливе місце. Він возз'єднується з Йосипом, і його життя наближається до кінця. З усіх етапів життя Якова, які описані в Книзі Буття, цей видається найбільш нецікавим, особливо в порівнянні з боротьбою в Пенуїлі, видінням драбини між небом і землею, історією кохання з Рахиль і ганебним вчинком – відібрати в Ісава його благословення, обхитрувавши свого сліпого батька Ісаака.

Однак ця сцена в житті Якова є останньою. Лежачи на смертному ложі, він кличе свою родину – в цьому випадку внуків Єфрема і Манасію, синів свого улюбленого Йосипа. Він дає їм останнє благословення, яке має авторитетну силу щодо майбутнього родини. Це було більше, ніж благословення; це були пророчі слова.

Євреїв 11, чудовий розділ про героїв віри в Новому Заповіті, виокремлює цей випадок в житті Якова як такий, що є гідним підсумком його духовного паломництва. У вірші 21 сказано: «Вірою Яків, умираючи, поблагословив кожного сина Йосипового, і схилився на верх свого жезла». Для автора Євреїв це був триумфальний момент життя Якова, знаменне оприявлення його віри. Ми завершимо наше вивчення Книги Буття і життя Якова, розглядаючи, чому так відбулось.

ПІДСУМОК ПОПЕРЕДНІХ ПОДІЙ

Після тієї ночі, коли Яків поборовся з Ангелом Господнім (Заняття 23), він нарешті зустрічається зі своїм братом Ісавом, чого так довго боявся (Буття 33). Люб'язне привітання Ісава і бажання того примиритися зі своїм братом, який відібрав у нього первородство і благословення двадцять років тому, є свідченням Божого благословення і захисту для Якова. Проте через закорінену недовіру Якова до Ісава він відхиляє запрошення Ісава оселитися поруч із ним і супроводжувати їхню родину в мандрівці. Яків обіцяє слідувати за Ісавом повільнішим темпом, але замість цього їде в Суккот, купує землю біля Сихему і вирішує залишитися там (33:17–20). Незважаючи на будівництво жертівника, Дерек Кіднер розглядає це як «крок назад, як у духовному, так і в географічному вимірі...» Підступність колишнього Якова прокидається, тому що він міг би прямо сказати [Ісаву], що прийняв клятву піти в Бет-Ел [див. Буття 28:20–22]».²

- 1. Прочитайте Буття 48:1–7, 15–16. На чому Яків ґрунтує благословення, яке він має намір дати? Як він підсумовує своє життя?**

- 2. Що є важливим у тому, що Яків описує Бога у віршах 15-16 як (а) «Бога, що перед обличчям Його ходили батьки мої», (б) «Бога, що пасе мене, відколи існую аж до цього дня» і (в) «Ангела, що рятує мене від усього лихого»?**

- 3. У чому подібність і відмінність благословення Єфрема й Манасії від благословення, яке Яків отримав від свого батька (Буття 27:1–40)?**

- 4. Прочитайте Буття 48:17–20. Як Йосип відповів на дії Якова? Чим Йосипове розуміння соціальної реальності відрізняється від Якового?**

- 5. Як світогляд благодаті може вплинути на Вашу соціальну реальність?**

6. Прочитайте Буття 48:15–20. Яким чином Яків крізь призму благодаті бачить свою особисту реальність по-іншому?
7. Яким чином те, що Яків переживає Божу благодать, віщує про повну благодать, яку ми маємо у Христі? Як ми можемо порівняти відповідь Якова?

¹ Про життя Йосипа розповідається у книзі «Життя у плюралістичному суспільстві».

² Derek Kidner, *Genesis (Кіднер «Буття»)* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1967), pp. 171-172.

*Для
нотаток*

ЗНАЧЕННЯ БЕЗКОШТОВНОЇ БЛАГОДАТІ